

УДК 37:050.486](043.3)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.87.08>

Кропочева Н. М.

**ПЕДАГОГІЧНІ ВИДАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ
З ФОНДУ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: БІБЛОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ**

Зроблено структурний та змістовий аналіз науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX століття – 1917 року у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського». Розглянуто основні текстологічні, типовидові особливості та інноваційні методики, що практикувалися в процесі його укладання, а саме: підготовлено фаховий переклад назв восьмисот двадцяти видань з німецької на українську мову, розроблено ілюстративні додатки до науково-допоміжного бібліографічного покажчика. Окреслено теоретичні засади бібліографічного виявлення, відбору та подальшого бібліографічного опрацювання документів. Розглянуто напрями опрацювання рідкісних видань з колекції «Видання XVII – початку XX ст. іноземними мовами» фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського упродовж 2005–2018 рр. Зазначено, що в рамках наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022) вперше систематизовано й цілісно представлено німецькомовні педагогічні видання другої половини XIX століття – початку XX століття. крізь призму бібліографічної реконструкції педагогічних джерел. Встановлено, що найбільш конструктивним для зазначеного жанру видання, враховуючи предмет дослідження, є систематизація відібраних видань за типовидовим складом і відповідно до характеру інформації. Констатовано, що вивчення змісту педагогічних джерел німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. уможливує виявлення особливостей освітнього процесу закладів освіти різних рівнів в історичному контексті.

Ключові слова: рідкісні видання, колекція «Видання XVII – початку XX ст. іноземними мовами», науково-допоміжний бібліографічний покажчик.

Рідкісні видання в реаліях інформаційної доби, можливо б, звучало як оксюморон... Адже, атрибути «рідкісні» та «інформаційні» сприймаються не зовсім однозначно в руслі детермінант сучасного суспільства, якому більш співзвучними будуть поняття «віртуальний користувач», «доповнена реальність», «веб-культура».

Залишаючи розмірковування такого характеру для есе та інших прозових текстів, повернемося до основної лінії нашої розвідки, в якій розглянуто етапи відображення документів з колекції «Рідкісні видання XVII–XX століття іноземними мовами» у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Серед видань іноземними мовами, що зберігаються у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (надалі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) унікальну колекцію становлять педагогічні видання німецькою мовою, що входять до складу колекції документів іноземними мовами і віднесені до Державного реєстру національного надбання, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2001 р. № 1709. У структурі тематичного зібрання «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напрямку XIX–початку XX ст. (1850–1917 роки) ДНПБ України сформовано п'ять тематичних зібрань: «Педагогіка»; «Психологія»; «Шкільні підручники і навчальні посібники»; «Колекція документів іноземними мовами»; «Колекція часописів XIX – початку XX ст.» [1].

Часописи означеного періоду містять оригінальні джерела щодо історії зарубіжної освіти і педагогічної думки, зокрема німецької, до яких сьогодні надається доступ користувачам ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського через базу даних рідкісних видань, з можливістю завантаження повнотекстових видань. Окрім того, підготовлено та розміщено на порталі бібліотеки низку віртуальних виставок про видатних педагогів, окреслено етапи створення колекції рідкісних видань, представлено медіа-огляди про тематичний зміст колекції рідкісних видань.

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів оприлюднення документів із колекції рідкісних видань іноземними мовами на різних етапах діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та в межах наукових досліджень, що виконувалися в бібліотеці на протязі 2006–2021 рр.; виявлення результатів бібліографічного аналізу та наукового опрацювання бібліографічних матеріалів про життя та діяльність педагогів минулого на основі видань колекції рідкісних видань іноземними мовами.

Бібліографічні видання як важлива частина національних наукових, освітніх та культурних надбань, перебувають у центрі уваги дослідників, пропагуючи науковий доробок в певній галузі науки, в концентрованому, узагальненому вигляді репрезентуючи здобутки, напрями досліджень, окреслюючи створення наукових шкіл та авторських колективів на бібліографічному рівні. І це цілком закономірно. Адже, за словами В. Попика, «власне бібліографія, як і наукова біографіка, мають спільне коріння» [12, с. 13]. Зазначений

структурний блок нашої розвідки сформовано з двох груп досліджень, в першій групі представлено результати наукових досліджень, оприлюднених в науково-інформаційному просторі України та низки досліджень, виконаних фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського упродовж 2010–2021 років.

Перша група досліджень репрезентує наукові напрацювання О. Політової [8], О. Дроздовської [3], О. Дікунової [4], Г. Ковальчук [11], І. Римарович [11], О. Сак [10], S. M. Vernyhora [15], Л. Дениско, [15], Ю. Рудакова [15].

Створення та інтеграція інформаційних ресурсів конкретних бібліотечних зібрань та історичних бібліотечних колекцій, бібліографічна реконструкція та проведення дослідницької роботи в зазначеному напрямі розглянуто у публікації Г. Ковальчук та І. Римарович, що можна вважати певним узагальненням і підсумком, досягнутими на одному із етапів створення бібліографічних покажчиків, каталогів в електронному вигляді та електронних каталогів.

Особливості окремих примірників із фонду рідкісних видань та перспективи використання красномовних джерел у формуванні фонду документальних цінностей Херсонської обласної наукової бібліотеки ім. О. Гончара стали предметом наукової розвідки О. Сак, на думку якої, створення бібліографічних покажчиків наразі стало головним завданням бібліотечних фахівців. Розглядаючи зазначену публікацію в історичній перспективі, зазначимо, що упорядкування покажчика рідкісних видань стало справою наступних років. А вже публікація датована 2007 роком.

Предметом спільної наукової розвідки стали книжкові знаки на книгах з колекції рідкісних видань НБУВ, що систематизовано в каталозі, що, власне, і стало темою бібліографічного дослідження. Оприлюднення результатів роботи над упорядкуванням каталогу фонду рідкісних видань стало предметом публікації, підготовленої Н. Бондар [2]. Ми свідомо обмежимо перелік бібліографічних досліджень, результати яких оприлюднено в інформаційному просторі, обґрунтовуючи позицію автора тим, що представлені дослідження формуються в рамках певної, вибудованої моделі відповідно до інформаційних потреб користувачів, серед яких і викладачі закладів вищої освіти, і здобувачі вищої освіти.

До другої групи досліджень віднесено наукові праці фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Проблеми розвитку національної школи, педагогічної науки та бібліотечної справи упродовж XIX–початку XX ст., оприлюднені на сторінках періодичних видань, стали предметом наукових студій В. Іващенко [7], Н. Мацібори [8], Р. Палійчук [7] та ін. Зазначимо, що науковий доробок цих фахівців підготовлено на основі видань з Колекції часописів XIX – початку XX ст., що належать до Реєстру національного й культурного надбання нашої країни.

У статті про збереження і використання культурного спадку з фондів освітянських бібліотек України Н. Мацібора запропонувала низку заходів щодо забезпечення збереження і використання рідкісних і цінних видань, насамперед проведення оцифрування, мікрофільмування та реставрації документів [9]. Зазначимо, що питання дослідження стану зберігання і оцифрування рідкісних видань мають системний характер і постійно ретранслюються як в одноосібних публікаціях та і спільних розвідках.

Співзвучною за тематикою та особливостями формування колекції цінних і рідкісних видань стала наукова робота Н. Файфер, О. Дроншкєвич та І. Білоцерківець. Прикметною рисою бібліографічної реконструкції фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського слід назвати акцентування на історичній ретроспективі становлення колекції рідкісних та цінних видань іноземними мовами та визначенні етапів формування цього унікального бібліотечно-інформаційного ресурсу [13].

В низці досліджень Л. Домбровської висвітлено публікації вітчизняних просвітителів і педагогів, що охоплюють розгляд питань освіти і педагогічної думки на сторінках часописів педагогічної тематики другої половини XIX – початку XX ст. [5].

У публікації В. Іващенко, Р. Палійчук розглянуто структуру колекцій рідкісних і цінних видань в мережі освітянських бібліотек. Визначивши базові характеристики рідкісних видань, фахівці зафіксували їх вплив на вибір жанру бібліографічного видання, віддаючи перевагу каталогам як універсальним за змістом і структурою покажчикам.

Певні підсумки щодо основних напрямів діяльності галузевих бібліотек різних видів з акцентованим ставленням до завдань популяризації рідкісних видань та способів їх репрезентації в інформаційному просторі стосуються трьох основних тенденцій використання рідкісних видань: пізнавального характеру – вивчення педагогічних ідей, історії освіти через проведення бібліотечно-інформаційних заходів різноаспектного спрямування; функціонального характеру, що стосується зберігання, використання та збереження колекцій рідкісних видань; аналітично-прогностичного – пошук у минулому матеріалів, що обумовлюють, а скоріше, визначають доцільність використання ідей, форм, засобів і методів виховання особистості в сучасному науковому просторі.

У сучасній українській бібліографічній практиці значущість укладання галузевих та тематичних науково-допоміжних покажчиків з актуальних питань розвитку педагогічної науки та освіти є стратегічним ресурсом та джерельною базою проведення наукових досліджень. Такі видання уможливають фіксацію пріоритетних напрямів в діяльності галузевих бібліотек, окремих підрозділів та простежити особистий внесок кожного науковця у спільну працю для досягнення поставлених результатів.

Підготовка бібліографічних видань стала одним із основних напрямів дослідницької діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головного всеукраїнського науково-інформаційного, науково-методичного та координаційного центру мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, науково-дослідного центру з питань педагогічного джерелознавства та біографістики.

З метою актуалізації історико-педагогічного знання про досягнення та кризові стани зарубіжної педагогічної науки та практики засобами джерелознавства як міждисциплінарної галузі, пов'язаної з педагогікою, історією педагогіки, біографікою й бібліографією, цілісного представлення рідкісних педагогічних видань німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, – в рамках наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022) (науковий керівник – Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського) здійснено джерелознавчий аналіз і синтез німецькомовних педагогічних джерел, що уможливило виявлення особливостей освітнього процесу закладів освіти різних рівнів у історичній ретроспективі, введення до наукового обігу рідкісних видань із фонду ДНПБ України. Очікуваним і передбачуваним результатом реалізації поставлених завдань став укладений фахівцями відділу педагогічного джерелознавства і біографістики науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського».

Зазначений науково-допоміжний покажчик має специфічну методичку бібліографування, що, враховуючи предмет бібліографічного дослідження, поєднує традиційні практики упорядкування бібліографічних покажчиків на основі дотримання принципу «de visu» та з використанням змістового контенту БД «Рідкісні видання», удосконаленого алгоритму опрацювання видань із зазначеної колекції, що становлять Національне культурне надбання України.

Загалом робота охоплювала декілька етапів, і, традиційно, основними елементами структури науково-допоміжного бібліографічного покажчика визначено передмову, вступну статтю, бібліографічне групування джерел (зміст), список скорочень, основну частину, іменний покажчик.

У вступній статті «Видання німецькою мовою як джерело знань про розвиток педагогічної науки в німецькомовних країнах у другій половині XIX – на початку XX ст.», підготовленої науковцем, перекладачем з німецької мови Л. Дяченко (кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства і біографістики ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), зацентровано увагу на джерелознавчому аспекті вивчення оригінальних педагогічних видань німецькою мовою для забезпечення достовірності, змістовності і аргументованості результатів історико-педагогічних досліджень, обґрунтовано тезу про перебудову загальної та професійної школи, організацію нових видів і типів освітніх установ, що сприяли б збагаченню педагогічної науки новими термінами [6].

Основним принципом упорядкування та групування бібліографічних записів педагогічних видань обрано бібліографічні описи документів, згруповані за такими розділами: офіційні, наукові, виробничо-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні видання, епістолярні джерела, доповнені перекладами назв з німецької на українську мову; іменний покажчик, розроблений і упорядкований за абеткою німецької мови; список скорочень; ілюстративні матеріали зі світлинами автора, електронною копією обкладинки видання, бібліографічним описом німецькою мовою та анотацією українською мовою.

Нами виділено основні групи видань, джерелами бібліографічних відомостей про які є титульний аркуш і ті елементи видання, що містять вихідні дані; за умов наявності в книжці кількох титульних аркушів, як це спостерігається в конволютах, вибирається той, що містить найповніші бібліографічні відомості.

До *першої* групи віднесено документи офіційного характеру, що висвітлюють урядові заходи щодо організації навчального процесу, регламентації діяльності розробку законодавчої основи існування та регламентації діяльності закладів середньої та вищої освіти. Це, зокрема, видання «Розпорядження Королівського пруського Міністерства у справах культури, освіти і медицини щодо організації діяльності початкових і середніх шкіл» (Die Bestimmungen des Königlich Preussischen Ministers der geistlichen, Unterrichts- und Medizinal-Angelegenheiten, betreffend die Volks- und Mittelschule, die Lehrerbildung und die Prüfungen der Lehrer nebst dem Gesetze über die Beaufsichtigung des Unterrichts- und Erziehungswesens sowie den wichtigsten dazu erlassenen Ministerial-Verfügungen), звіт «Нормативно-правові документи щодо організації практики в школах федеральної землі Штирія» (Gesetzliche Vorschriften über die Schulpraxis in Steiermark : Für Lehramtszöglinge des 4. Jahrganges und für Lehrer), в яких визначено основні положення діяльності закладів середньої освіти різних типів, їх роль у процесі організації їхньої діяльності та вимоги до професійної підготовки вчителів. До цього типу джерел можемо віднести «Середні школи в Австрії. Збірник нормативних документів, що регламентують діяльність гімназій (у тому числі восьмирічної реальної гімназії, реформованої реальної гімназії, вищої реальної гімназії і чотирирічної реальної гімназії), реальної школи і дівочих ліцеїв» (Die mittelschulen Österreichs : Sammlung der Vorschriften betreffend die Gymnasien (mit Einschluß der achtklassigen Realgymnasien, Reform-Realgymnasien, Ober-Realgymnasien und vierklassigen Realgymnasien), Realschulen und Mädchenlyzeen).

До *другої* групи належать наукові видання диференційовані за такими типами: монографії; дисертації; тези доповідей; матеріали конференцій, з'їздів, симпозіумів, засідань, звітів; збірники наукових праць.

Сконцентровано відомості про заснування наукових спільнот, функціонування та роль у розвитку наукового потенціалу педагогічної теорії і практики Й.-Ф. Гербарта (J. F. Herbart), Т. Ціллера (T. Ziller), К.-Ф. Стоя (K. V. Stoy), О. Флюгеля (O. Flügel); вміщено доповіді, проголошені на різних наукових заходах, звіти, огляди та повідомлення про діяльність наукових товариств, бібліотек, спеціалізованих кабінетів, університетів.

Третю групу джерел становлять виробничо-практичні видання. Викладено основні принципи організації народної освіти через розроблену систему підготовки практичних порадників, посібників, методичних рекомендацій та методичних посібників для забезпечення процесу організації та реорганізації освіти всіх рівнів у різних федеральних землях Німецької імперії. Зокрема, система видань, представлена у цьому розділі покажчика, розподілена за характером і цільовим призначення посібників, тобто за практичним та навчально-методичним рівнями забезпечення викладання навчальних предметів, розроблення навчальних програм і методик викладання окремих навчальних дисциплін.

Четверту групу документів складають навчальні видання. Зазначений розділ має найбільш розгалужену трьохрівневу структуру (розділи, підрозділи, рубрики), інформаційно насичену широким спектром видань різного цільового призначення, за характером навчальної інформації, структурою і конструкцією. Формування планів та програм для різних типів і рівнів шкіл Латинської вищої школи (Lateinischen Hauptschule), сільських шкіл (Landschulen), бюргерських шкіл для хлопчиків (Knaben-Bürgerschulen) відбувалося централізовано і з розробленням програм для підвищення професійної підготовки вчителів. Розроблення підручників для закладів вищої освіти розподілено за напрямом освіти: педагогічним, комерційним, сільськогосподарським; технічним, художнім та музично-драматичним. Особливості видань, що ввійшли в четвертий розділ, стосуються двох різнорівневих відомостей: по-перше, джерела, що відносяться до навчальних програм, конспектів лекцій, навчально-методичних посібників, хрестоматій і практикумів в кількісному вимірі значно перевищують підручники для закладів середньої та вищої освіти, що, на побіжний погляд автора, вказує на практичну орієнтованість зазначених видань і поступове наростання видавництва підручників, що системно викладають інформацію з певної галузі знань; по-друге, значний обсяг багатотомних серіальних видань: «Праці видатних педагогів для семінаристів та вчителів» (Schriften hervorragender Pädagogen für Seminaristen und Lehrer), Класики педагогіки (Die Klassiker der Pädagogik), Педагогічна бібліотека (Pädagogische Bibliothek); серіальні видання від відомих видавничих організацій: збірка творів відомих педагогів (Velhagen und Klasings Sammlung pädagogischer Schriftsteller), зібрання від видавництва Г. Ю. Гешена (Sammlung Göschen). Окрім того, з'являються багатотомні педагогічні зібрання, що друкуються спеціалізованими видавничими домами Спеціальне видання Товариства педагогічної літератури «Нові шляхи» (Ausserordentliche Veröffentlichung der pädagogischen Literaturgesellschaft «Neue Bahnen»).

Характерною особливістю і водночас і практичною цінністю підрозділу «Підручники для закладів вищої освіти» є видання, що неодноразово перевидавалися, зокрема, це стосується підручника Ернста Бернгейма «Історичні методи та філософія історії» (Lehrbuch der Historischen Methode und der Geschichtsphilosophie), підручника Германа Адальберта Данієля «Підручник географії для вищих навчальних закладів» (Lehrbuch der Geographie für höhere Unterrichtsanstalten), підручник Раубера з анатомії людини. Зазначені підручники перевидавалися Ці підручники й посібники неодноразово перевидавалися від п'яти до 77-и перевидань (H. A. Daniel).

П'яту групу джерел становлять довідкові видання, насамперед енциклопедичні видання загального та спеціалізованого характеру Енциклопедичний довідник з педагогіки (Encyclopädisches Handbuch der Pädagogik), Ілюстрована Всесвітня історія Спамера (Spamers Illustrierte Weltgeschichte). Словники і довідники репрезентовані багатотомними вузькоспеціалізованими виданнями соціального, природничого, історичного спрямування «Довідник з теорії виховання та навчання для вищих шкіл» (Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen). Підрозділ «Каталоги» формують довідникові джерела спеціалізованого та галузевого характеру: бібліографічні покажчики з географії, біології; ілюстровані каталоги навчальних матеріалів, звіти наукових товариств.

У *шостому* розділі «Літературно-художні видання» бібліографовано видання для учнів різних вікових груп, зокрема твори письменників з німецькомовних країн та інших країн Європи й Америки: збірники казок для дітей різного віку, повчальні історії та оповідання для школярів та їхніх батьків, перекладені німецькою мовою.

У *сьомому* розділі репрезентовано епістолярні джерела. Це невеликий за обсягом видань розділ, представлений неопублікованими листами Й. Ф. Гербарта; документи дають змогу розширити відомості про життєвий і творчий шлях видатних мислителів минулого, персоніфікувати професійну співпрацю між ними та їхній вплив на розвиток подій у суспільному житті країни. Особливої уваги заслуговує збірка неопублікованих листів Гербарта та листів, адресованих йому (Ungedruckte Briefe von und an Herbart). В Хронологічному покажчику листів Й. Ф. Гербарта, розміщеному в кінці книжки, простежуємо імена його учнів та прихильників, власне, сама форма епістоляріїв несла в собі більше, ніж вияв певних взаємовідносин, а спосіб викладу власних ідей, що було розповсюдженою практикою пропагування та поширення своїх ідей.

Окреслюючи особливості упорядкування науково-допоміжного покажчика, ми знову повертаємося до встановлення певних узагальнень відносно структурних, змістових та ілюстративних компонентів.

По-перше, удосконалено методику опрацювання рідкісних видань іноземними мовами, що поєднує основні етапи бібліографування документів із застосуванням традиційної технології опрацювання видань «de visu» і з використанням інформаційних можливостей бази даних «Рідкісні видання», що уможливило комплексне ознайомлення, відбір та бібліографічну характеристику джерел.

По-друге, для уточнення вже відомих бібліографічних відомостей або отримання відсутніх було використано бібліотечні каталоги, довідкові видання та інші зовнішні джерела, насамперед німецькомовні онлайн-каталоги: OPACplus, MDZ (Münchener Digitalisierungszentrum).

Висновки. Узагальнюючи результати упорядкування науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Німецькомовні педагогічні видання другої половини XIX – початку XX ст. у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського», варто наголосити на науковій цінності і значущості проведеного історико-бібліографічного дослідження, що ґрунтується на кількох важливих міркуваннях: на основі отриманого досвіду опрацювання джерел спостерігаємо формування тенденції до збільшення ряду наукових джерел, створених групою авторів, редакторський штат яких має стійку тенденцію до розширення кількісного складу редакторів, упорядників для виконання локальних функцій. Це стосується участі в написанні передмови або вступного слова. Виявлені та встановлені деякі елементи бібліографічного опису, насамперед ті, що відображають відомості про видання та перевидання педагогічних видань, вказують на практичну цінність цих видань в освітньому та науковому просторі Німеччини та інших німецькомовних країн; простежується становлення в кінці XIX століття галузевих видавничих (педагогічного спрямування) організацій та відкриття філій відомих європейських видавничих домів та акціонерних видавничих товариств. Досить дискусійним залишається твердження про те, що встановлення авторів німецькомовних педагогічних видань, уточнення їхніх біографічних даних (освіта, професія, посада, конфесійна належність) відображає прояви громадської, професійної, релігійної сфери та їх взаємопереплетення для цілісної (холістичної) бібліографічної репрезентації джерел та ідентифікації автора.

Використана література:

1. Березівська Л. Д., Тарнавська С. В. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України : здобутки та перспективи. *Вісник НАПН України*. 2022. Вип. 4 (1). С. 4–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4108>.
2. Бондар Н. Бібліотека Унівської Свято-Успенської Лаври : Стародруки, рідкісні видання і рукописи : Каталог / уклад Юрій Ясіновський ; Інститут церковної музики Українського католицького університету. Львів : Вид. Львівської Політехніки, 2017. 295 с.
3. Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865– 1939 рр.) : Іст.-бібліогр. дослідж. Львів, 2001. 364 с.
4. Дікунова О. Створення бібліографічних покажчиків – складник інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки вишу. *Бібл. вісн.* 2016. № 5. С. 14–19.
5. Домбровська Л. Науково-інформаційний потенціал українських журналів педагогічної тематики другої половини XIX–початку XX століття: з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського *Вісн. Кн. палати*. 2010. № 2. С. 37–41. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2010_2_14.
6. Дяченко Л. М. Оригінальні німецькомовні видання як джерело знань про розвиток педагогічної науки в Німеччині в кінці XIX – на початку XX ст. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 20–29. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-22-30>.
7. Іващенко В. М., Палійчук Р. Зібрання рідкісних і цінних видань у фондах мережі освітянських бібліотек : результати дослідження. *Вісн. Кн. палати*. 2013. № 1. С. 1–4.
8. Мацібора Н. Г. Збереження і використання культурного спадку з фондів освітянських бібліотек України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 42, вип. 4. С. 141–149. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_42_4_15.
9. Мацібора Н. Інформаційний ресурс Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: історія й сучасність. *Бібл. вісн.* 2019. № 4. С. 34–40. URI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2019_4_7.
10. Сак О. Зібрання рідкісних і цінних видань у фондах Херсонської ОУНБ ім. О. Гончара (до 135-річчя заснування книгозбірні). *Бібл. вісн.* 2007. № 5. С. 42–47. URI: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2007_5_6.
11. Ковальчук Г., Риматович І. Інтеграція інформаційних ресурсів рідкісних видань, бібліотечних зібрань та історичних колекцій. *Бібл. вісн.* 2006. № 6. С. 18–19. URI: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2006_6_6.
12. Попик В. І. Здобутки та перспективні завдання бібліотечної біографіки. *Українська біографістика*. 2015. Вип. 12. С. 9–41. URI: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/vidannya/12/JRN/PDF/4.pdf>.
13. Файфер Н., Дроншкевич О., Білоцерківець І. Фонд рідкісних та цінних видань іноземними мовами Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського: стан і перспективи розвитку. *Бібл. вісн.* 2014. № 1. С. 17–21. URI: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2014_1_6.
14. Ціборовська-Римарович І. О. Книжковий фонд відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерельна база історичних досліджень. *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ. 2007. Вип. 12. С. 52–69.
15. Veruyhora S. M., Denisko L. M., Rudakova Yu. K. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Каталог. Покажчик змісту. *Інтегровані комунікації*. 2019. Вип. 5. URI: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/108>.

References:

1. Berezivska L. D., Tarnavska S. V. (2022). Diyalnist Derzhavnoyi naukovo-pedahohichnoyi biblioteki Ukrayiny imeni V. O. Sukhomlynskoho NAPN Ukrayiny : zdobutky ta perspektyvy [Activities of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine of NAPS of Ukraine: achievements and prospects]. *Visnyk NAPN Ukrayiny*. 4 (1), 4–5. [in Ukrainian].
2. Bondar N. (2017) Biblioteka Univskoyi Svyato-Uspenskoyi Lavry : Starodruky, ridkisni vydannya i rukopysy [Library of the Univ Holy Dormition Lavra: Old prints, rare editions and manuscripts: Catalog] : Kataloh / Ukav Yuriy Yasinovs'kyy ; Instytut tserkovnoyi muzyky Ukrayinskoho katolytskoho universytetu. Lviv : Vyd. L'vivskoyi Politekhniky. 295 p. [in Ukrainian].
3. Dombrovskya L. (2010) Naukovo-informacijnyj potencial ukrajinsjkykh zhurnaliv pedagogichnoji tematyky drughoji polovyny XIX–pochatku XX stolittja : z fondu Derzhavnoji naukovo-pedahoghichnoji biblioteki Ukrayiny imeni V. O. Sukhomlynsjkogho [Ukrainian magazines of county towns of Galicia (1865–1939)]. *Visn. Kn.palaty*. 2010. N 2, p. 37–41. [in Ukrainian].
4. Drozdovska O. (2001) Ukrajinsjki chasopysy povitovykh mist Ghalychyny (1865–1939 rr.) [Ukrainian magazines of county towns of Galicia (1865–1939)]: *Ist.-bibliogr. doslidzh.* Lviv, 364 p. [in Ukrainian].
5. Dikunova O., Lebedjuk O. (2016) Stvorennja bibliografichnykh pokazchkyv – skladnyk informacijno-bibliografichnoji dijajnosti biblioteki vyshu [Scientific and information potential of Ukrainian journals of pedagogical subjects of the second half of the XIX-beginning of the XX century: from the fund of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine]. *Bibl. visn.* 2016. N 5, p. 14–19. [in Ukrainian].
6. Djachenko L. M. (2021) Oryghinaljni nimeckomovni vydannja jak dzherelo znanj pro rozvytok pedagogichnoji nauky v Nimechchyni v kinci XIX – na pochatku XX st. [Original German-language publications as a source of knowledge about the development of pedagogical science in Germany in the late XIX – early XX centuries]. *Naukovo-pedahoghichni studii*, 5, 20–29. [in Ukrainian].
7. Ivashhenko V. M., Palijchuk R. I. (2013) Zibrannja ridkisnykh i cinnykh vydanj u fondakh merezhi osvittjansjkykh bibliotek: rezuljtaty doslidzhennja [Collection of Rare and valuable publications in the funds of the network of educational libraries: research results]. *Visn. Kn. palaty*. 2013. N 1. P. 1–4. [in Ukrainian].
8. Macibora N. Gh. (2014) Zberezhennta i vykorystannja kuljturnogho spadku z fondiv osvittjansjkykh bibliotek Ukrayiny [Preservation and use of cultural heritage from the funds of educational Libraries of Ukraine]. *Informacijni tekhnologiji i zasoby navchannja*. T. 42, vyp. 4, 141–149. [in Ukrainian].
9. Macibora N. (2019) Informacijnyj resurs Derzhavnoji naukovo-pedahoghichnoji biblioteki Ukrayiny imeni V. O. Sukhomlynsjkogho : istorija j suchasnistj [Information resource of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: history and modernity]. *Bibl. visn.* N 4, P. 34–40. [in Ukrainian].
10. Sak O. (2007) Zibrannja ridkisnykh i cinnykh vydanj u fondakh Khersonsjkoi OUNB im. O. Ghonchara (do 135-richchja zasnavannja knyghozbirni) [Collection of rare and valuable publications in the funds of the Kherson OUNB O. Honchar (to the 135th anniversary of the book collection)]. *Bibliotechnyj visnyk*. 2007. N 5. P. 42–47. [in Ukrainian].
11. Kovaljchuk Gh., Rymarovykh, I. (2006) Integhracija informacijnykh resursiv ridkisnykh vydanj, bibliotechnykh zibranj ta istorychnykh kolekcij [Integration of information resources of rare publications, library collections and historical collections]. *Bibliotechnyj visnyk*. N 6, p. 18–19. [in Ukrainian].
12. Popyk, V. I. (2015) Zdobutky ta perspektyvni zavdannja bibliotechnoji bioghrafiky [Achievements and perspective tasks of library biography]. *Ukrajinsjka bioghrafistyka*, 12. p. 9–41 [in Ukrainian].
13. Fajfer, N., Dronshkevych, O., Bilocerkevycj, I. (2014) Fond ridkisnykh ta cinnykh vydanj inozemnymi movamy Derzhavnoji naukovo-pedahoghichnoji biblioteki Ukrayiny im. V. O. Sukhomlynsjkogho: stan i perspektyvy rozvytku [Fund of Rare and valuable publications in foreign languages of the V. O. Sukhomlynsky State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine: state and prospects of development]. *Bibliotechnyj visnyk*. 2014. N 1, 17–21. [in Ukrainian].
14. Ciborovskya-Rymarovykh, I. O. Knyzhkovyj fond viddilu starodrukiv ta ridkisnykh vydanj Nacionalnoji biblioteki Ukrayiny imeni V. I. Vernadsjkogho jak dzhereljna baza istorychnykh doslidzenj [Book fund of the department of old prints and Rare editions of the National Library of Ukraine named V. I. Vernadsky as a source base of historical research]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshhyna Ukrayiny*. K., 2007, 12, 52–69 [in Ukrainian].
15. Vernyhora, S. M., Denysko, L. M., Rudakova, Ju. K. (2019). Knyzhkovi znaky na knyghakh iz kolekciji ridkisnykh vydanj nacionalnoji biblioteki Ukrayiny imeni V. I. Vernadsjkogho [Book marks on books from the collection of Rare editions of the National Library of Ukraine named V. I. Vernadsky] : Katalogh. *Pokazchchyk zmistu. Integhrovani komunikaciji*, 5, P. 43–46 [in Ukrainian].

Kropocheva N. M. Pedagogical editions in the german Language from the foundation of the V. O. Sukhomlynskyi state scientific and pedagogical Library: bibliographical context

A structural and semantic Analysis of the scientific and auxiliary bibliographic Index «Pedagogical publications in German in the second half of the nineteenth century – 1917 in the fund of the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine». The main textual, typical features and innovative Methods practiced in the Process of its Compilation are considered, namely: a professional translation of the Titles of eight hundred and twenty editions from German into Ukrainian was prepared, illustrative Appendices to the scientific and auxiliary bibliographic Index were developed. Theoretical Principles of bibliographic Identification, Selection and further bibliographic processing of Documents are outlined. The directions of elaboration of Rare editions from the collection «Editions of the XVII – early XX centuries in foreign languages» of the Fund of the State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine named after V. O. Sukhomlynskyi during 2005–2018. German-language pedagogical Publications of the second half of the XIX century are presented. – early XX century. through the prism of bibliographic Reconstruction of pedagogical Sources. It is established that the most constructive for this genre of Publication, considering the Subject of Research, is the Systematization of selected Publications by type and composition and according to the nature of information. It is stated that the Study of the Content of pedagogical Sources in German in the second half of the Beginning of Art. Makes it possible to identify the peculiarities of the educational Process of educational Institutions of different Levels in the historical Context. Theoretical and applied Value as a source base for multidisciplinary Research is characterized. Prospects of further scientific Researches are outlined.

Key words: rare editions, collection «Editions of the XVII – early XX centuries foreign languages», scientific and auxiliary bibliographic index.